

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Nejzávažnější nález představoval fragment jižního úseku hradby, odbourané zde patrně v minulém století. Kamenné základové zdvo o šířce 60-80 cm bylo na jihozápadní straně přerušeno, snad jde o vstup do areálu. Zeď patrně navazovala na renesanční obvodovou hradbu, dosud z větší části zachovanou.

Rudolf Procházka, Archaia

Prameny:

Modřice – bytový dům, Modřice - u kostela. Nálezová zpráva č.j. 22/99 uložena v archivu brněnského pracoviště společnosti Archaia.

Resumé:

Modřice (Bez. Brno-venkov). Míru Platz. Intravillan der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Gräberfeld, Wehrkirche. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (k. ú. Mokrý, okr. Brno-venkov)

Mokrý-lom VII. Polní trať „Spálená seč“. Středověk (15. stol.). Vápenická pec. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 list 24-41-17, 125 mm od Z s. č. a 35 mm od J s. č.

Záchraný archeologický výzkum, který se uskutečnil v roce 1999 v areálu dobývacího prostoru ložiska Mokrý, přinesl mnoho nových poznatků o využití zdejšího přírodního bohatství v období pozdního středověku. Loňský výzkum se soustředil do prostoru trati „Spálená seč“, kde byla odkryta část vozové cesty a malá polní vápenická pec datovaná keramickými nálezy do 16. století. V roce 1999 se podařilo na předešlý výzkum navázat a v S části zkoumaného areálu byla odkryta v několika sondách velká vápenická pec s pěti tahovými zaklenutými kanály. Výrobní objekt se skládal z vlastní pece o velikosti téměř 9 x 3,5 m, hloubce kolem 1,3 m a podklenutou zdí odděleného předpecního prostoru, obdobného obdélníkového tvaru a stejné hloubce, jako v případě pecního prostoru. Fragmenty nalezených keramických nádob lze zařadit do 15. století. Veškerá keramika pochází ze zásypu obslužné části zařízení.

Pecní prostor měl tedy kapacitu kolem 41 m³, což prakticky odpovídá množství naváženého surového vápence s palivem pod samosvornými rošty. Na zdejší venkovské poměry v 15. století je velikost tohoto zařízení neobvyklá a naprosto překvapující. S podobnými typy objektů se lze v nejbližším okolí setkat např. při Obřanském hradu na sv. okraji Brna a dále jen u hradu Holštejna na severním okraji Moravského krasu. Oba uvedené typy objektů byly podobného charakteru, byly zděné a měly pouze o jeden topný

kanál méně, nežli tomu bylo v Mokré. Jejich datování však spadá již do 13. a 14. století a nepochybně souvisely s výstavbou středověkých hradů, pro které pracovaly.

V případě mokrské vápenky překvapuje způsob výstavby vlastního výrobního zařízení. Celá vápenická pec byla prostě vyhloubena v hlinité výplni poměrně rozsáhlé terénní deprese ve vápencích - závrtu.

V první fázi byl vyhlouben prostor pece a předpecí, což byly dvě ve velikosti o něco málo rozdílné obdélné jámy. Poté byl zbylý, asi 1 m široký pás nedotčeného terénu mezi jámami proražen krátkými tunelovitými otvory se stropem ve tvaru valené klenby. Vykopaný materiál byl valovitě navršen kolem sv. okraje pecní jámy, aby bylo uměle vytvořeno jakési závětrí pro snadnější provoz pece.

Toto je tedy základní stavba výrobního vápenického zařízení nalezeného během záchraného archeologického výzkumu v dobývacím prostoru západního lomu v Mokré. Existenci tak velkého zařízení pro venkovské využití lze zcela vyloučit, spíše je možné se přiklonit k použití pro stavební účely ve větším městě nebo při výstavbě menšího šlechtického sídla.

Prvním předpokladem, než byl ukončen záchraný výzkum a upřesněna datace, byla úvaha o využití vápenice v 1. pol. 17. stol., kdy došlo k obléhání města Brna švédskými vojsky. Poničené město údajně vyžadovalo velké množství stavebního materiálu z nejbližšího okolí na opravu poničených budov (Vaňáček 1970). Mokrý, která náležela panství Sv. Petra v Brně, byla nejsevernější obec farního velkostatku a zároveň jako jediná ležela na území s výskytem kvalitního vápence.

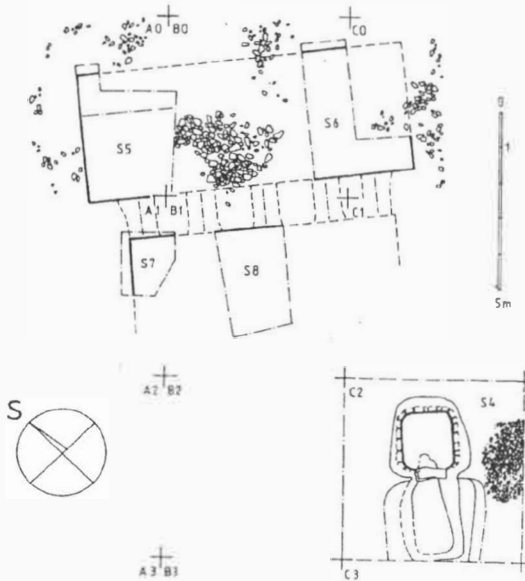
Vápenka z 15. stol. nalezená ve „Spálené seči“ u Mokré neměla zřejmě dlouhého trvání a zanedlouho zanikla. Toto tvrzení si neodporuje se skutečností, že vápenice nebyla ani zpevněna zdí, která by jí zaručila delší trvanlivost.

V budoucnu nelze zcela vyloučit nálezy podobných objektů v blízkém okolí Mokré a v blízkosti sousedních obcí (Horákov, Hostěnice, Ochoz). Během několika povrchových terénních průzkumů, uskutečněných v poslední době, byly zjištěny obdobné terénní příznaky, jež se vymykají zdejším standardním poměrům. Jedná se o trať nad „Studéným žlebem“, která leží mezi středním a západním lomem ložiska Mokrý. Dále „V Šedém žlábku“ poblíž trati „U dlouhé vápenice“, což je nedaleko Hostěnického propadání III (Himmel 1998).

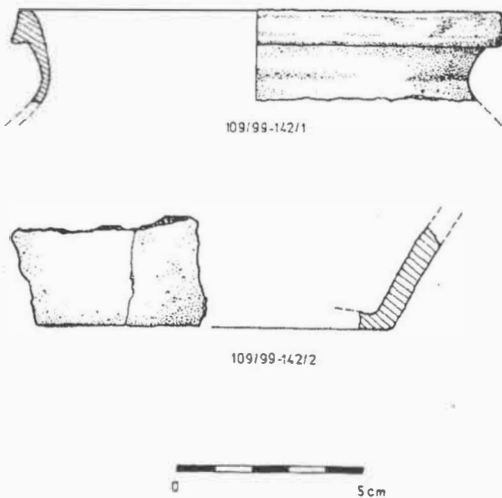
Do širšího okolí středověké pece náleží také lesní vozová cesta, míjící ve velké blízkosti zmíněný vápenický areál a v podobě úvozu pak

zcela vyznívá na vápencové náhorní rovině, která je v současnosti značně poznamenaná masovou těžbou vápence.

V roce 1997 byla nejbližší položená část komunikace plošně prozkoumána (Kos 1998; 1999). Důkazem o častém užívání cesty byly hluboké rýhy, jež zde zanechala kola povozů. Z výzkumu v prostoru lesní cesty pocházejí také nálezy kovových předmětů. Jednalo se především o železné podkovy, zákolník a poškozenou přezku ke koňskémustroji.

Obr. 1: Mokrý, Spálená seč, Mokrý-lom VII. Celková situace s plochami odkrytými v letech 1998 – 1999. Gesamtplan der Befunde.

Obr. 2: Mokrý, Spálená seč, Mokrý-lom VII. Keramické zlomky nalezené v zásypu velké středověké vápenky. Keramikauswahl.

V místě, kde se komunikace nejvíce přibližovala k výrobnímu komplexu, který je reprezentován již výše zmíněnou středověkou pecí, byla zachycena malá odbočka. Ta se v podobě mělkého terénního záhybu napojovala do míst, kde byla menšími sondami zaznamenána rozsáhlá skládka nasbíraného a nalámaného surového vápence. Poblíž velké jámy s kumulací vápencového kamení byla v roce 1998 odkryta malá polní vápenická pec (Kos 1998; 2000), datovaná keramikou do 16. století. Tato pícka, kterých se zde v blízkém okolí nachází značné množství, je zřejmě dokladem místní výroby vápna, kdy zde pálili místní selští vápeníci v rámci doplňku obživy.

Ze stratigrafického pozorování vyplynulo, že malá vápenice byla již někdy v 16. století vykopána ve starším odvalu, jež vznikl hromaděním odpadu během běžného výpalu vápna.

Středověká vápenická pec, zjištěná na „Spálené seči“ u Mokrý, představuje doposud jedno z největších vápenických zařízení z období středověku, které kdy bylo v oblasti Moravského krasu prozkoumáno.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

- Himmel, J. 1998: K poznání jižní odtokové větve vod Hostěnického potoka od ponorů, Speleoforum '98, roč. XVII, Praha, 6-9.
- Kos, P. 1998: Mokrý - lom VII, ÚAPP Brno, NZ č.j. 77/98, 138/98.
- Kos, P. 2000: Výzkum vápenických pecí u Mokrý, Archeologia technica 11, 75-87.
- Vaňáček, M. 1970: Mokrý u Brna, Vlastivědná knihovna moravská č. 12, Brno.

Resumé:

Mokrý-Horákov (Kataster Mokrý, Bez. Brno-venkov). Mokrý-lom VII. Feldflur „Spálená seč“. Mährische Karst. Kalkofen. Mittelalter (15. Jh.). Rettungsgrabung.

MOKRÝ-HORÁKOV (k. ú. Mokrý, okr. Brno-venkov)

Dům č. p. 30. Intravilán obce. Novověk. Varné pece. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1 : 10 000 list 24-41-22, 140 mm od Z s. č. a 323 mm od J s. č.

Dne 21.3. 1999 byl v obci Mokrý (č. p. 30) na pozemku Marie Bartákové proveden záchraný archeologický výzkum. Důvodem zásahu byl náhodný objev dvou varných povídlářských pecí z období novověku (18.-19. stol.).